

Contact, context, comparație: M. Blecher în literatura mondială

DORIS MIRONESCU

(Iași)

CONTACT, CONTEXT, COMPARISON: M. BLECHER AND WORLD LITERATURE

The paper starts by acknowledging the recent international success of the Romanian writer Max Blecher (1909-1938), following translations of his work into thirteen languages. The international quality of his work is charted in three ways. Firstly, by emphasizing Blecher's cosmopolitan biography, which allowed him to establish contacts with influential artists of his time in France, Switzerland, and Romania. Also, from the beginning Blecher's work has an international dimension through translations and internationally-minded prose. Secondly, I discuss one factor that emerged in the 2000s to illuminate Blecher's ascent to international attention. I am referring to contexts favourable to his reception, such as the world fame of Romanian avantgarde authors, the heritage of Jewish culture in Europe and the recuperation of an East-Central European cultural space. Thirdly, I am review the names proposed for literary comparison, especially by Romanian critics who have written about Blecher, analyzing their pertinence and subtext. From Franz Kafka and André Breton to Bruno Schulz and Jonathan Safran Foer, international authors were called on to provide Blecher's work with a flattering companion from abroad or to accommodate one interpretative context or another.

KEYWORDS: M. Blecher, critical reception, world literature, East-Central European literature, Jewish authors, avantgarde literature

CUVINTE CHEIE: M. Blecher, recepție critică, literatură mondială, literatură est-central europeană, autori evrei, literatură avangardă

INTRODUCERE

Lucrarea de față nu dorește să facă procesul integrării lui M. Blecher în corpusul de “mari autori ai lumii”, ca scriitor român care a dobândit, în special după 2000, o faimă internațională. Ar fi inutil, în contextul în care canonul literar mondial suferă o fărâmițare cauzată de numeroase și legitime critici ale sistemului de validare și perpetuare canonică în principalele culturi ale lumii. Mai important, mi se pare, este să discutăm în ce fel opera lui M. Blecher poate fi studiată astăzi ca parte a literaturii mondiale, în contextul unei redesenări a hărților literare ale lumii și sub impulsul reformulărilor conceptuale pe care le suferă literatura comparată și studiile literare în general. Notorietatea lui Blecher reprezintă un argument pentru a-l studia ca pe un autor ce participă la oikumena literară transnațională de astăzi, putând fi citit într-un cadru comparatist, în contextul a ceea ce se numește, în ultimele două decenii, literatură mondială (world literature). Conceptul, așa cum se știe, nu are conotații valorizante, ci fixează un cadru de lectură pentru un segment important al literaturii care poate fi citită astfel, punând accent pe capacitatea unui autor sau unui text de a “trece granița” (DAMROSCH, 2011: 1-5; D’HAEN 2011: 104-108). Mă voi referi deci la Blecher nu ca scriitor “internaționalizabil”, traductibil într-o limbă străină (lucru realizat deja cu succes în Franța, Germania, Cehia, Marea Britanie, Spania, Italia, Polonia, Brazilia, Statele Unite ale Americii, Croația, Olanda, Danemarca, Suedia), ci în calitatea sa de scriitor a cărui operă a pus și pune probleme de receptare specifice literaturii mondiale, precum creația bilingvă, traducerea și autotraducerea, alegerea unor subiecte și tematici transnaționale în scrierile sale, cultivarea unor relații transfrontaliere în activitatea literară. Totodată, opera sa se caracterizează drept parte a literaturii mondiale prin aceea că este accesibilă cititorilor internaționali, care desfășoară strategii de lectură specifice pentru a și-o apropria.

În discutarea lui Blecher ca scriitor aparținând literaturii mondiale există trei posibile căi de atac. Prima ține de contingentele biografiei și receptării operei lui M. Blecher în contemporaneitatea sa imediată. Este vorba de contactele personale pe care autorul le-a avut, de călătorii și legături culturale directe; între contactele culturale putem socoti preferințele de lectură mărturisite, traducerile inițiate sau proiectele de internaționalizare a propriei opere. În al doilea rând, putem vorbi despre contextele în care opera sa a fost și este integrată: avangardele, evreitatea, provincialismul și apartenența la spațiul cultural al Europei de Est. În ultimul rând, vorbim despre așezarea lui Blecher de către criticii literari, încă de la debutul său, în serii comparatistice notabile, alături de scriitori care îl însoțesc în receptarea critică fie ca un argument suplimentar al consacrării, fie, mai recent, ca o formulă de integrare a sa în rețelele plurale ale literaturii ca sistem mondial.

CONTACTE

Biografia lui M. Blecher este una internațională. Născut în România la Botoșani (1909), crescând la Roman, el se înscrie pentru studii universitare la Medicină în Franța, o dată ce absolvă liceul în țară; boala pe care și-o descoperă la 19 ani și care îl va însoți tot restul vieții, tuberculoza osoasă, îl face să-și prelungească șederea în străinătate, deturnând-o de la un parcurs academic pentru a trece printr-un șir de sanatorii cosmopolite: Berck-Plage, pe malul Atlanticului, Leysin, în Alpii elvețieni; în cele din urmă, reîntors în România în 1933, el se va mai trata timp de un an la Techirghiol, pe malul Mării Negre. Legăturile sale personale cu scriitori străini datează din perioada când s-a aflat la Berck-Plage (1928-1932). Datorită întâlnirii acolo a tânărului poet și prozator de afiliere suprarealistă Pierre Minet (1909-1975), Blecher a intrat în contact cu antiliteratura pariziană, și-a descoperit doi dintre eroii artistici de la care se revendică: Lautréamont și Salvador Dalí. Deși nu într-un totuș cucerit de “metoda” suprarealistă, pe care o dezavuează în scrisori către Minet, Blecher va expedia un poem revistei conduse de André Breton, “Le Surréalisme au service de la Révolution” și va avea bucuria să-l vadă

publicat în mai 1933. Tot prin mijlocirea lui Minet va intra în legătură epistolară cu criticul și editorul Léon Pierre-Quint în 1933 și, câțiva ani mai târziu, cu elvețianul Chales A. Cingria (1937). Dintre românii emigrați, întreține legătura cu Ilarie Voronca, Claude Sernet și Victor Brauner, cu toții membri ai avangardei, aflați la Paris. Întors în România, Blecher se va împrieteni cu scriitorii Geo Bogza, Sașa Pană și Mihail Sebastian, care vor fi și editorii săcrților sale. Bogza va servi, în cursul anului 1937, drept element de legătură cu scriitorii parizieni, pentru materializarea unui eventual proiect editorial în traducere. Pană îi va mijloci legătura cu unele publicații franceze la care Blecher va publica traduceri din literatura română. În cele din urmă, Sebastian va însoți, în calitate de cronicar, prima traducere a unei opere de Blecher, apărută în timpul vieții sale: este vorba de *Inimi cicatrizate*, apărută în idiș în martie 1938¹.

După cum se vede, contactele în străinătate nu sunt foarte ample; chiar dacă Sașa Pană susține că scriitorul ar fi corespondat și cu alți scriitori, printre care Martin Heidegger și Andre Gide (PANĂ, 1971: 12), lipsesc dovezile unei astfel de corespondențe. Însă încercările lui Blecher de a publica și în străinătate nu sunt lipsite de pondere. După “debutul francez” din revista lui Andre Breton din 1933 cu poemul *L'inextricable position*, el va mai publica un poem francez, *Promenade marine*, în 1936, în “*Feuillets inutiles*” (traducerea unui text apărut mai întâi în română în 1934). Blecher își dorește, la începutul carierei, să se manifeste ca autor de limbă franceză. În afara textelor publicate în Franța, există informații despre texte manuscrise produse direct în franceză, pentru cititori precum Pierre Minet și Léon Pierre-Quint, între care unul intitulat *Tel que dans les rues à la poursuite d'un songe...* (BLECHER, 2017: 875). Semnificația traducerilor în franceză făcute de Blecher nu este misterioasă. Traducând poeme de Sașa Pană și mai ales G. Bacovia, el caută să completeze imaginea literaturii române în Franța și în același timp să facă cunoscut un poet (Bacovia) de care se simte foarte legat prin universul de reprezentări comun, locatar al aceleiași provincii moldovenești și creator al unui univers literar cu sensibilități asemănătoare cu al lui. Alte texte traduse, precum

¹ Pentru informații biografice suplimentare, trimit la volumul meu *Viața lui M. Blecher. Împotriva biografiei*, 2011.

poemul lui Geo Bogza *De vorbă cu M. Blecher*, sunt gesturi de prietenie, expansiuni afective pe care tânărul scriitor de la Roman vrea să le facă cunoscute și prietenilor francezi, mai exact lui Minet. În fine, Blecher traduce și din engleză și franceză câteva poeme prin care își semnaleză preferințe de lectură (Apollinaire), opțiuni estetice (Pierre Unik, Julien Lanoë) și poate și triumfuri ale învățacelui unei limbi noi (Richard Aldington, Leslie Shane). La toate acestea se adaugă intenția, datând de prin 1937, de a traduce în franceză *Întâmplări în irealitatea imediată*, cu titlul împrumutat de la volumul său de versuri, *Corps transparent* (BLECHER, 2017: 903, 994, 1006). Avea Blecher în vedere o audiență internațională? Cu siguranță, fără ca asta să însemne că, în 1937, se dorea autor francez și nu român.

Scrierea unui roman “internațional” este una dintre tehnicile prin care literatura se mondializează (DAMROSCH, 2009: 86). Autori diferiți își transformă scrierile în locuri propice pentru întâlniri interculturale. Atunci când se apucă de lucru la romanul *Inimi cicatrizate*, Blecher știe la ce riscuri se expune plasând acțiunea în străinătate: “am scris totul în așa fel încât atmosfera să nu fie specific franțuzească. Este un document de valoare umană, valabil oriunde” (BLECHER, 2017: 761). Afirmția are o rezonanță aparte într-o epocă și o generație care își puna acut problema audienței universale, deplângând, cum o face Eliade undeva, faptul că Rebreanu nu e încă tradus în nicio limbă străină. Blecher nu scrie despre Berck în *Inimi cicatrizate* pentru a rămâne fidel propriei biografii (în fond, ar fi putut s-o ficționalizeze mult mai mult decât a făcut-o în roman), ci este atras de ceea ce această localitate atlantică îi oferea, anume o imagine a modernității cosmopolite occidentale. El profită poate și de straniețea provinciei franțuzești, “Meccă a tuberculozei osoase” (BLECHER, 2017: 500) de pe malul Atlanticului, spațiu izolat și damnat, insulă a bolii separată de continentul vieții oamenilor sănătoși. Universul sanatoriului este unul internațional, populat de francezi, români, argentinieni, polonezi, irlandezi. Ei construiesc un stil de viață cosmopolit, în care refrenele, aluziile, trimiterile culturale sunt cele ale modernității recente pariziene: muzică la modă, poeme franțuzești celebre, filme actuale. Decupând astfel lumea culturală în care trăiesc, ei se și depeizează, construindu-și o realitate utilă pentru compensarea suferințelor lor, fizice ca și morale. Realitatea aceasta re-

naturalizează deplasarea la orizontală, mereu în paturi cu roțile, prin intermediul unei interacțiuni culturale agreabile, pe baza unei “culturi pop” a epocii, marcat franceză, în care strălucesc Mistinguett, Maurice Chevalier, Marie Dubas sau chiar Félicien Trammel. Efortul de delocalizare este simetric celui al unor invalizi care trebuie să se dezobișnuiască de “normalitatea” mersului vertical și îl completează. Blecher nu este atașat sufocant de tradiția literară națională în care s-a născut, și oricum generația sa e a unor mondialiști impenitenți. Eroul său, Emanuel, este simultan un insider și un outsider, un localnic și un străin, “adoptat” de sanatoriu prin statutul său de bolnav și “străin” prin uimirea cu care privește manifestările neobișnuite ale celorlalți bolnavi (pasiunea lui Tonio, copilăriile lui Katy, “sălbăticia” lui Solange etc.) din postura de “novice”, recent intrat în spațiul bolii. Poziția aceasta de mediator și călăuză îl face foarte util pentru cititorul nepregătit, care se vede imersat treptat în universul sanatoriului, însoțit în uimirile lui de către un narator la fel de surprins ca și ea sau el. Depeizarea eroului, ca reflector al mediului pe care îl parcurge, este completată prin ștergerea trăsăturilor etnice pronunțate ale stațiunii cosmopolite de tratament. Se pot adăuga aici reflecții despre contrastul dintre orașul bolnavilor internaționali și al vilegiaturiștilor și locuitorii din dune sau din satele înconjurătoare, făcând parte dintr-un strat al Franței “profunde”, cu obiceiuri semi-sălbatică, precum e cel, înregistrat în *Inimi cicatrizate*, de a bea laptele cu cafea din farfurie. Blecher depeizează orașul francez provincial așa cum, în *Întâmplări în irealitatea imediată*, depeizase orașul moldovenesc de provincie, transformând aceste spații urbane în embleme ale izolării, ale rătăcirii, cu o semnificație care apoi se răsfrânge asupra macroregiunii de unde provine scriitorul. Se observă deci că opțiunea lui Blecher pentru o stațiune de tratament cosmopolită drept cadru al celui de-al doilea roman al său are funcții narrative precise, care decurg din situarea culturală în spațiul “mondialității”. Scriitorul Radu Cosașu observa, într-un text al său din 1974, că Berck apare la Blecher ca “o capitală a suferinței și durerii”, făcând astfel pereche capitalei modernității de unde vin toate plăcile de patefon și toate cărțile, Parisul (COSAȘU, 2008: 378). Geografia culturală a operei lui Blecher trebuie să acomodeze deci, cu necesitate, nu doar dilemele identitare ale culturii române și ale orașelor de provincie, ci

și pe acelea ale spațiilor cosmopolite, deviate de la vocația lor de a întruchipa centralitatea prin intervenția destabilizatoare a bolii.

CONTEXTE

Avangardele sau, mai specific, modernismul românesc, mișcare însă neașezată în anii 30, la care participau veteranul Arghezi și revoluționarul Bogza, reprezintă primul context al receptării operei blecheriene. Contactele timpurii ale lui Blecher cu reprezentanți ai suprarealismului parizian sunt exploatate pentru a descoperi o “contribuție” românească la problemă; afinitatea declarată față de Dali e exploatată în același sens. Prietenia cu Bogza și Sașa Pană, colaborarea pasageră la reviste cu panaș avangardist din România (“Frize”) sau curtea sa de către alte reviste, la care nu mai colaborează (“Meridian”), toate semnifică ceva în cadrul narațiunii eroice a avangardei românești, a modului ei de a nega localul și a ținti universalul, ajungând finalmente să fie apreciată tocmai pentru că exprimă un mod inedit de localizare a nelocalizabilului. Blecher interesează, astfel, ca reprezentant al unei competiții mondiale de răsturnare a esteticului și de impunere a antiliterarului, de regândire a parametrilor realității și de reconceptualizare a formelor literare capabile să o înrămeze. Deși un scriitor de interes internațional, în cazul său ajunge să conteze faptul de a fi din Roman și de a proveni, astfel, din lumea aceea de provincie românească din care provin mai toți avangardiștii români, de la Tristan Tzara la B. Fundoianu, Victor Brauner, Sașa Pană, Ilarie Voronca, nu întâmplător mai toți evrei (BAUER, 2011). Marginalitatea locului nașterii lor, ca și marginalitatea lor socială într-o epocă de recrudescență antisemită, funcționează ca un factor inevitabil ce trebuie integrat pentru cuantificarea acțiunii lor culturale.

Un alt context care ajută la resituarea operei lui Blecher într-un context mondial este, desigur, identitatea sa etnică. Ca evreu, Blecher nu pare foarte preocupat de chestiunile politice care agită comunitatea evreiască în anii 1920-1930. Nu militează pentru sionism, deși ocazional este victima violențelor de limbaj ale presei culturale de extremă dreapta (GULEA, 2007: 169). Literatura sa nu este preocupată

obsesiv de problemele politice ale comunității și nu investighează identitatea colectivă a etniei, nu se întreabă, asemenea altor colegi de generație precum Mihail Sebastian sau Ury Benador, ce înseamnă a fi evreu. Dar nici nu ascunde identitatea sa etnică și nu cosmetizează onomastica și ritualurile religioase evreiești în cartea sa *Întâmplări în irealitatea imediată*, care se petrece într-un oraș românesc de provincie cu o populație multiculturală. La aceste date se adaugă faptul că prima traducerea a *Inimilor cicatrizate* a apărut în idiș, la Chișinău, în martie 1938. Apariția a fost semnalată de către Mihail Sebastian, care identifica în spatele ei o vocație internaționalistă a scrisului lui Blecher prin circulația într-una dintre limbile de cultură ale populației evreiești de pretutindeni: “Undeva, în Polonia sau în Statele Unite, la capătul unui drum ce merge în plin ghetto, un cetitor necunoscut și altfel inaccesibil va primi sfâșietorul mesaj al lui M. Blecher” (SEBASTIAN, 2000: 320). Circulația cărții prin ghetourile lumii acumula și o semnificație politică, în condițiile sporirii prigoanei împotriva evreilor, inclusiv în România. Murind în 1938, Blecher nu a ajuns să fie victimă a politicilor discriminatorii rasiste ale statului român. Dar literatura lui se lasă citită uneori în cheie parabolică (MICU, 1992: 110), permițând deplasări pe orizontala istoriei. Deasemenea, pus alături de scriitori evrei precum Franz Kafka, Bruno Schulz, Jonathan Safran Foer, M. Blecher a putut fi văzut ca un scriitor care exprimă și o angoasă istorico-politică, cel puțin traducând-o în imagini ale unei anxietăți identitare ieșite din comun.

O mai recentă încadrare este aceea în spațiul Europei Est-Centrale, regiune decupată de către cercetătorii unei altfel de istorii literare, care să exprime o geografie culturală mai nuanțată (CORNIS-POPE, NEUBAUER, 2004: 6). În acest context, Blecher este foarte reprezentativ pentru literatura provinciei, pentru sentimentul modernității întârziate, pentru angoasa celor peste care istoria trece, alături de Bruno Schulz, Danilo Kis, Heimito von Doderer și alții. Aprecieri în acest sens apar la Georgeta Horodincă (HORODINCĂ 1970: 41), ulterior la Simona SORA (Sora, 2008: 183). Scopul unor astfel de încadrări este de a recupera sensul local a ceea ce, atestându-i-se o valoare estetică remarcabilă, tinde să fie asimilat modernismului depeizării și delocalizării. Peisajul uman al orașului moldovenesc provincial din anii 1920 devine relevant pentru ideea de margine, margine a istoriei și a civilizației occidentale. La fel, relativizarea

spațiilor, preferința pentru interioare recuperatoare și confortabile, ocazionala elogiare a materiilor maleabile sunt foarte potrivite în opera unui scriitor care, supus unei istorii contorsionate, instabile, caută să-și condifce propriile angoase în chip elocvent. Totodată, ca autor din estul Europei, Blecher interesează prin capacitatea sa de a contribui la un canon redesenat al Europei unificate. Ca autor estic recent ajuns la notorietate internațională, elogiât mai ales în urma “descoperirii” sale de către scriitori și traducători occidentali, în special germani, francezi și americani, Blecher poate servi drept o emblemă a ceea ce Estul poate aduce drept necunoscut, valoros și fundamental ireductibil la rețelele de succes ale Vestului. Din acest punct de vedere, literatura lui Blecher ajunge să fie apreciată pentru ceea ce are ea propriu, idiosincratic, inconfundabil, pentru că poate fi considerată un simptom al unei culturi idiosincratice, reprezentativ pentru o țară sau o regiune întreagă.

COMPARAȚII

Comparatismul a fost o unealtă de evaluare a scrisului lui Blecher încă de la prima sa apariție în peisajul editorial românesc. Necesități de încadrare generică și generaționistă sau de diferențiere valorică au făcut ca, în legătură cu cărțile sale, o adevărată nevroză a comparației să se desfășoare începând deja cu anii 30. Dacă *Întâmplări în irealitatea imediată* a frapat prin unicitatea formulei în peisaj românesc, care nu le putea amintea cronicarilor decât de inabilitățile romancierilor români ai momentului în materie de proză “metafizică” și obsesională (IONESCU, 1992, 177), apariția romanului *Inimi cicatrizate*, cu subiectul extras din lumea sanatoriilor de tuberculoși, a putut să pară ceva mult prea cunoscut². Romanul a fost comparat defavorabil cu *Muntele vrăjit* de Thomas Mann (Biberi, în BLECHER, 2000: 250), ba chiar cu *Amintirile unei infirmiere pe frontul rusesc* de Violetta Thurstan și cu *Prin spitale* de George Banea (IONESCU, 1992: 304), cu sugestia implicită că romanului îi lipseau

² Vezi Brăvescu, 2011, în special capitolul „Elemente de receptare problematice”, p. 51-64.

atât prioritatea temei, cât și rafinamentul și, poate, chiar autenticitatea, superioară în reportajele scrise “pe viu”³.

Tot din interbelic se face simțită și tentația citărilor asociative, de “promovare”, prin care scriitorul român este alăturat unor nume mari ale literaturii universale care, astfel, îl consacră. Primele referiri de acest fel se fac în cronicile de întâmpinare ale anilor 30, când se fac auzite numele lui Franz Kafka, André Breton, Lautréamont (BOZ, 1936), citați deocamdată în devălmășie, ca expresie mai mult a entuziasmului de lectură al unui cronicar decât al unei conștiințe critice. Mai târziu, completând seria, Georgeta Horodincă vorbește despre o literatură a experimentului existențial din care Blecher face parte, alături de Poe, Dostoievski, Lautréamont, Nietzsche, Kierkegaard și Kafka (HORODINCĂ, 1970: 44), în timp ce Ovid S. Crohmălniceanu îl înrudește “structural” pe Blecher cu scriitori moderniști vizionari, evrei ca Franz Kafka și Bruno Schulz sau cu elvețianul pre-kafkian Robert Walser (CROHMĂLNICEANU, 1967: 507). Într-o lectură oarecum protocronistă, Blecher este invocat drept un autor care-i anticipează cu câțiva ani pe existențialiști, în special în chestiune fiind invocat romanul lui Jean-Paul Sartre *La Nausée*, mai ales de către I. Negoïtescu (NEGOIȚESCU, 1975: 119) și Dinu Pillat (PILLAT, 1971: 155).

Mai productive sunt, în ultima vreme, apropierea comparatiste cu autori de care Blecher se apropie sub raport contextual. Contactul pare că începe să primeze asupra contextului în ceea ce privește relevanța comparației. Astfel, asemănarea de structură a scrierilor meta-biografice ale lui Blecher, în special *Vizuina luminată*, cu opere similare ale autorilor din avangarda franceză, André Breton (*Nadja*) și Michel Leiris (*L'age d'homme*), detectată timid în anii 1940 de Sașa Pană, care face trimitere doar la Breton, a fost reluată după 2000 (Laura Erber, în ERBER, 2013; Doris Mironescu, în MIRONESCU, 2014). În mod asemănător, posibilitatea unei înrudiri de tip rețelistic, prin contiguitate culturală, a scriitorilor cu rădăcini în culturile evreiești din estul Europei, le-a sugerat lui Christian Moraru și Andrei

³ Același roman este, totuși, comparat și favorabil cu alte scrieri de sanatoriu, precum *Les captifs* de Joseph Kessel (Tiberiu Iliescu, în BLECHER, 2000: 231), *Madame Maillart* de Claude Aveline (Miron Grindea, în BLECHER, 2000: 235), *Les heures de silence* de Robert de Traz (I. Biberi, în BLECHER, 2000: 250).

Terian plasarea lui Blecher într-o serie care continuă în secolul XXI, cu scriitorul newyorkez Jonathan Safran Foer (MORARU, TERIAN, 2017). În recenziile din străinătate ale ultimilor ani, Blecher este singularizat ca un original imposibil de pus într-o serie, ceea ce poate trăda mai multe lucruri: entuziasmul recenzentului, lipsa de soluții, încercarea de a sublinia unicitatea estetică, considerată ireductibilă. Fără a-l mai integra pe Blecher într-o rețea definită sub raport geografic-cultural, acest nou comparatism mizează pe înrudirile paradoxale, non-biografice, cu autori idiosincracici, stranii, prin virtutea magiei poetice: persanul Sadegh Hedayat (menționat de BĂICUȘ, 2006) sau spaniolul Ramon Gómez de la Serna (SORA, 2009: 183) etc. Cât timp acest comparatism se limitează la spațiul revistelor culturale și la expresia recenziei, el nu poate duce departe; dacă însă el contribuie la gruparea scriitorilor în funcție de acceptarea creatoare a influenței marelui modernism european (prin moștenirea comună a avangardei franceze sau a autobiografiei ficționale de tip Proust), rezultatele sale pot deveni utile în lămurirea idiosincraziilor estetice ale acestor scriitori unici în peisajele naționale în care au apărut.

CONCLUZII

M. Blecher aparține literaturii mondiale atât prin modul în care și-a conceput opera (prin traduceri, autotraduceri și construcție voit “internațională” a unora dintre cărțile sale), cât și prin modul în care aceasta se lasă citită. M-am ocupat în articolul de față mai ales de receptarea din România, unde există o conversație continuă încă din anii 1930 asupra originalității și a celor mai potrivite repere comparatiste ce pot fi invocate pentru explicarea operei lui Blecher. Într-adevăr, aici se constată o febră a asocierilor omagiale cu mari scriitori mondiali, cu scopul poate de a contribui la recunoașterea, cu un ceas mai devreme, a autorului *Inimilor cicatrizate* ca un scriitor de primă mărime în canonul național. Totodată, aceste comparații flatante au și funcția de a semnala o puternică reacție de lectură a cititorilor confrunțați cu textul blecherian, reacție ce trebuie codificată prin aproximarea unui spațiu estetic și experiențial nou. Însă ele nu pot

deveni cu adevărat productive decât în cadrul unui comparatism preocupat de paralelisme și contiguități culturale, de o dinamică reală, care să implice biograficul și afinitatea. Cu alte cuvinte, comparatismul în marginea operei lui Blecher trebuie să mizeze pe contact și pe context pentru a da rezultate.

BIBLIOGRAFIE

- BAUER, Markus (2011): *Vergeblichkeit über der Wiese*, în *Neue Zürcher Zeitung*, 30 aprilie, 8.
- BĂICUȘ, Iulian (2006): *The Harlequin versus the Nothingness*, https://www.academia.edu/3816281/Max_Blecher_The_Harlequin_and_The_Nothingness, versiune electronică consultată la 3.11.2017.
- BLECHER, M. (2000): *M. Blecher, mai puțin cunoscut*, ediție de Mădălina Lascu, București, Hasefer,.
- BLECHER, M. (2017): *Opere*, ediție de Doris Mironescu, postfață de Eugen Simion, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă,.
- BOZ, Lucian (1936): "Rânduri despre o carte ciudată", în *Adevărul*, nr. 16135, 30 august, 1.
- BRĂVESCU, Ada (2011): *M. Blecher – un caz de receptare problematic și spectaculos*, București, Tracus Arte.
- CORNIS-POPE, Marcel – NEUBAUER, John (2004): *History of the Literary Cultures of East-Central Europe, I*, Amsterdam, John Benjamins.
- COSAȘU, Radu (2008): *Opere, I*, Iași, Polirom.
- CROHMĂLNICEANU, Ovid S. (1967): *Literatura română între cele două războaie mondiale, I*, București, Minerva.
- DAMROSCH, David (2009): *What is World Literature?*, Oxford, Wiley-Blackwell.
- D'HAEN, Theo (2011): *The Routledge Concise History of World Literature*, London, Routledge.
- ERBER, Laura (2013): *Max Blecher e as crises de realidade*, în *O Globo*, 4 aprilie.
- GULEA, Dan (2007): *Domni, tovarăși, camarazi. O evoluție a avangardei române*, Pitești, Paralela 45.
- HORODINĂ, Georgeta (1970): *Structuri libere*, București, Eminescu.

- IONESCU, Eugen (1992): *Război cu toată lumea*, I, București, Humanitas.
- MICU, Dumitru (1992): *În căutarea autenticității*, II, București, Minerva.
- MIRONESCU, Doris (2011): *Viața lui M. Blecher. Împotriva biografiei*, Iași, Timpul.
- MIRONESCU, Doris (2014): The New Autobiography in 1930s Romania: M. Blecher, The Illuminated Burrow, în *Dacoromania Litteraria*, nr. 1/, 116.
- MORARU, Christian, TERIAN, Andrei (2017): “The Worlds of Romanian Literature and the Geopolitics of Reading”, în Mircea Martin, Christian Moraru, Andrei Terian (eds), *Romanian Literature as World Literature*, New York, Bloomsbury.
- NEGOIȚESCU, I. (1975): *Engrame*, București, Albatros.
- PANĂ, Sașa (1971): *Cu inima lângă M. Blecher*, în M. Blecher, *Vizuina luminată*, ediție de Sașa Pană, București, Cartea românească.
- PILLAT, Dinu (1971): *Mozaic istorico-literar*, București, Eminescu.
- SORA, Simona (2008): *Regăsirea intimității. Corpul în proza românească interbelică și postdecembristă*, București, Cartea românească.

Doris Mironescu

**Departamentul de Românică, Literatură
comparată și Jurnalism, Facultatea de Litere
Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Bulevardul Carol I, Nr. 11, 700506, Iași, România
doris.mironescu@uaic.ro**